

N:o 3.

Djurskydd
och
nationalekonomi.

Gösta von Schoultz.

Aktiebolaget
„Finlands djurskydd och djurvård's" förlag
W a f a.

Pris 25 penni.
100 expl. 20 mark.

Wasa Bomullsmanufaktur Aktiebolag.

Telegrafadress:
Spinneriet.

Wasa.

Telefonnummer:
Direktionen 230.
Expeditionen 25.

Spinneri, Väfveri, Färgeri.

Tillvärkar såväl enkelt som dubbelt oblekt, blekt och färgadt **Bomullsgarn** samt **Fiska-regarn** och **Strumpgarn**; oblekta, blekta, färgade och brokiga **Väfnader** såsom **Printers, Domestic, Tvill, Shirting, Lakanlärft, Lustre, Skjorttyg, Canava, Smörduk, Klädnings- och Förklädestyg.**

Fabrikens specialiteter:

Gardiner,
hvita och brokiga.
Flannelet,
i olika mönster.
Segelduk,
imprägenerad, absolut
skyddad mot mögel.

**Markistyg, Presen-
nings- o. Flaggduk,
Fyllnings och Yirk-
garn,
Strömmingsskötar,
Abbor-, Mört- och
Muiknät.**

Äkta färger. Vackra mönster.

Försäljningslokaler i *Wasa, Helsingfors* och *Gamlakarleby*. Kommissionslager hos *Herr E. Nylund i Åbo* och *Herr Otto Rodén i Gamlakarleby*.

Fabrikaterna erhållas dessutom hos de flesta köpmän i städerna och på landet.

N:o 3.

Djurskydd och nationalekonomi.

Gösta von Schoultz.

Aktiebolaget „Finlands djurskydd och djurvård's" förlag
W a f a.

Pris 25 penni.

Nikolaiſtad,
Wasa Nyheterſ tryckeri,
1899.

Fen stora allmänheten torde i regel uppfatta djurskydds arbetet såsom warande endast och allenast ett motarbetande af djurplågeri, ware sig upplysningswis eller genom att beifra brott i detta afseende.

Det är wisseligen sannt, att wi djurwänner, drifna till denna wärksamhet af medömkan för de wärnlöfas „outsägliga“ lidanden, i första rummet söka direkt arbeta för förbättrandet af deras nu så ofta sorgliga tillwaro, men detta arbete, hwilket gifwer oss en widsträckt kännedom om våra husdjurs behof, öppnar på samma gång våra blickar för den materiella winst ett human behandlingsfätt af dem medför och däraf följer äfwen, att wi, då wi drifwa propaganda för war sak, såsom tungt wägende skäl anföra, hwad wi i detta fall erfarit.

Om wi således å ena sidan kämpa för ett ideelt mål, uttryckt i orden „rättwisa för alla“,

en ideel kamp, som owilforligen bidrager att i någon mån förädla massan af folket, att minska råheten och hjärtlösheten — egenfapper af hwilka ingalunda endast djuren få lida — så komma wi äfwen å andra sidan genom de mångfaldiga råd i afseende å husdjurens wård och skötsel wi gifwa och hwilka, om än i första rummet afsedda att lindra och förhindra lidande, på samma gång wanligtwis medföra ägaren nytta, att, om än i ringa grad, wara behjälpliga wid höjandet af wårt lands ekonomiska resurser. Detta medwettande borde wara en sporre för alla, att wärksamt understödja oss.

I våra sträfwanden hafwa wi icke allenast att kämpa emot hjärtlöshet och tanflöshet hos den djurägande allmänheten, utan mötas wi ofta af inrotade owanor och fördomar, hwilka i högsta grad förswära wårt arbete. Det är en af dessa fördomar jag will taga till tals och söka bewisa, att om densamma kunde häfwas, en oändlig mängd lidande skulle skaffas ur werlden, på samma gång en stor ekonomisk winst skulle tillföras wårt land, sålunda stödjande mitt tidigare gjorda uttalande om flersidigheten af vår wärksamhet.

Det mest beklagansvärda af alla de djur, hwilka wi draga nytta af, är hästen. Detta ädla

djur gör oss med exempelöst tålmod de största tjenster, för att som tack därför, ju mera den åldras, ju mera dens krafter aftaga, blifwa hårdare och hårdare behandlad, för att slutligen bruten af sjukdom, öfweransträngning och swält, kanske dö under pifkrapp!

Så länge hästen är ung och stark, blir den, beroende af dens kapitalvärde, skött och skonad, ja ofta nog bortflemad. Men som sagdt, ju äldre den blir, ju mindre arbetsduglig, ju mera den skulle behöfwa skötsel och mild behandling, desto sämre fodras den, desto mera misshandlas den och tvingas till hårdare arbete. Intet djur blir så skändligt behandladt som denna vår trogna tjennare, utau hvars hjälp wi icke skulle kunna reda oss! Hade ej en wis Försyn, som förutsåg dens öde, lemnat den utan förmåga att hörbart beklaga sig, så skulle våra gator och torg, våra landsvägar och vår landsbyggd skalla af dens werop!

Se en gång noga på det magra stelbenta ofta med sår betäckta djur, du möter, dragande ett tungt lass, där det staplande med sänkt hufwud och sloknad blick skrider fram. Det anstränger sig till det yttersta, musklerna darra, kroppen skälfrer! I stället för att med ett vänligt ord uppmuntra den, istället för att då och då låta

den hwila sig, har den hårdhjärtade försvämnen piffen att vasbrutet hwina fring dens öron, bemödande sig att träffa djurets ömmaste delar.

Och we stackarn, om den stuper af trötthet! Då först wet den, att den ännu lefwet! Sparkar och hugg hagla öfwer den utmerglade kroppen, tills den åter reser sig för att fortsätta sin tunga gång.

Stackars, stackars djur! Frysande, hung-
rande, utpinad af otaliga plågor, piskad och skym-
fad, utan hwila för din utmattade kropp, måste
du tåligt lida detta år efter år för att små-
ningom dö! Hwilken lön för din trohet, ditt
arbete, ditt tålamod, för alla dina ofs gjorda
owärderliga tjenster!

Hwad hjälpa alla de ansträngningar landets
djurskydds-föreningar göra för att mildra dens
lott! Ett tiotal, låt så wara ett hundratal,
förlöjas genom föreningarnas inköp, men fler-
talet, tusende och åter tusende, utstå allt det
elände jag nysst skildrade!

Lagen är oftast maktlös gentemot egenmyt-
tan, som till det yttersta will draga rewenen af
det kapital, som blifwit nedlagdt i hästen. Fin-
nes det då intet medel att hjälpa den?

Ett medel finnes, en utväg hafwa wi, hwari-

genom hästens tunga lott kan lindras, men för att på denna väg kunna nå vårt mål, måste wi kämpa mot en inrotad fördom: fördomen mot hästkött såsom näringsmedel. Öfverwinnes denna, då är segern vår, rättvisan återställd och millioner mark, hwilka nu nedgräfwas, besparade vårt land.

Komma wi därhän, att hästen blifwer ett slaktdjur, så skola de nyss nämnda sorgliga hästtyperna försvinna, ty hästägaren skall då icke mera finna det öfwerensstämmande med sin fördel, att sedan hästens arbetsförmåga gått ned till en wiss grad, yttermera begagna den, så att den slutligen utnyttjad störtar eller måste klubbas, utan han skall i god tid sälja den åt en hästslaktare.

Mången af de ärade läsarene torde inwända: hwem will äta det sega köttet af en utfaren häst? Men jag frågar: är då köttet af de gamla kor och tjurar wi med god aptit förtära, mört? Dessutom, om wi skulle komma så långt, att konsumtion af hästkött bleswe allmän, så skulle icke „utfarna“ hästar finnas.

Hästägaren skulle snart se, att han genom att sälja en wid något så när godt hull warande dragare, finge ett högre pris, än om den wore öfwerårig och utnyttjad. Den

ekonomiska vinsten af att sälja en häst till en slagtare är lätt kalkylerad. I medelwift gifwer en häst 200 kilo kött. Skulle slaktarn nu äfwen endast betala 50 pmi per kilo så finge säljarn 100 mk tillbaka på sitt i tiden utlagda kapital, hunden oräknad.

Något som i hög grad, om det endast blifwer allmänt bekant, borde bidra till, att hästkött blefve en allmän konsumtions-artikel, är dess stora näringsvärde, betydligt större än motsvarande värde hos kött af andra djur.

Hästkött innehåller 74,50 % watten och 25,50 % fasta beståndsdelar, nötkött: 76,00 % watten och 24 % fasta beståndsdelar, kalvkött 78,85 % watten 21,15 % fasta beståndsdelar. I hästkött finnes 22,20 % ägghwiteämnen (muskelbildande kwäfweföreningar); nötkött åter 21,96 %.

Ur hästköttets fasta beståndsdelar har man erhållit ända till 15 % kwäfwe, ur nötkött endast 13,50 %.* Bouillon af hästkött är synnerligen närande. Den innehåller dubbelt mera lösta kwäfwehaltiga beståndsdelar än soppa kokad på lika stor mängd nötkött.

---

*) Siffrorna äro tagna ur H. Beringers „Pferde fleisch als Nahrungsmittel“.

En värdefull egenskap hos hästköttet är, att det håller sig mycket längre än nötkött, såväl i rått som kokt tillstånd.

Men framför alla dessa goda egenskaper måste jag framhålla, att hästköttet är det friskaste kött, som kan bjudas. Trifiner, eller liknande otyg förekomma aldrig i det samma, tuberkulos ytterst sällan. Då det kan vara af intresse, vill jag anföra några uppgifter tagna ur Berliner Magistratens förvaltningsberättelse för år 1890—91. Där omnämnas, att under sagda period slaktats 174,593 stycken nötkreatur, af dessa woro 14,793 eller c. 12 % behäftade med tuberkulos. I central hästslakteriet slaktades under samma tid 8,471 hästar, af hwilka **ingen** war tuberkulos.

Enligt den officiella statistiken blefwo i hela Preussen, under nyss nämnda tid, i 183 offentliga slakthus 483,721 nötkreatur nedslaktade. Af dessa befunnos 30,118, eller **1 på 16**, wara tuberkelbesmittad. I 431 hästslakterier blefwo 53,281 hästar dödade, af dessa woro 40 tuberkulösa, således **1 på 1332**.

Då jag måste antaga, att förhållandena hos oss äro något så när liknande, bekräftas härigenom mitt påstående, att hästkött är det sundaste kött wi kunna förtära.

Den ekonomiska förlust vårt land lider på grund af den nu omordade fördomen är stor. I vårt land finnes c. 300,000 *) hästar. Antaga wi, att hästens medel lifslängd är 15 år, så dö således årligen c. 20,000 st. Beräknar man medel slaktvikten till 200 kilo, så finna wi, att 4,000,000 kilo kött hvarje år nedgräfwäs. Efter ett försäljningswårde af 50 pmi per kilo gör detta en förlust af 2,000,000 mk årligen.

Enligt professor C. Voit behöfwer en fullwuren person för sitt dagliga uppehälle 230 gr. kött inkl. 18 gr. ben och 21 gr. fett. Efter denna beräkning kunde således icke mindre än 44,000 menniskor få kraftig näring året om af det, som nu går till spillo.

Huru wiktigt det således wore att få till stånd en allmän förbrukning af hästkött, framgår klart redan ur de nu anförda talen, men jag will ännu påpeka en omständighet, nämligen hwilken enorm nationalekonomisk winst vårt land skulle draga af en reform i antydt syfte därigenom, att wården på wår hästitam skulle ökas och densamma desutom förbättras.

---

*) Enl. uppgift från statistiska Centralbyrån funnos i landet år 1896 302,565 hästar.

I dag som är har den utnyttjade hästen hos oss endast skinnets värde, således c. 10 mk. I t. ex. Frankrike betalas af hästslaktarna emellan 80 och 200 fr. per djur. Den i det nämnda landet numera allmänna konsumtionen af hästfött har stegrat medelvärdet af hästen med 100 fr. hwilket för hela den i Frankrike befintliga häst stammen utgör en kapital vinst af rundt 400,000,000 fr.

I Paris har man observerat, att allt sedan hästfötts förbrukningen blifwit allmän, hästarna är från år förbättrats. Utförda, lama eller lytta hästar äro där numera sällsynta. Den så mångomtalta och beklagade parisiska åkar-kampen är numera endast en legend.

Ett slående bewis för, att där wärkligen en förbättring af häststammen ägt rum, finna wi i resultatet af en serie wägningsförsök affedda att utröna, huru mycket fött en häst lenmar. År 1866 war medelvikten 190 kilo; år 1881 war den 225 kilo.

Wi få icke heller glömma, att en mycket större arbetsförmåga komme landet till godo, då endast kraftiga felfria hästar skulle begagnas. Äfwen detta är en vinst, som ej skulle wara stort mindre än den kapitalvinst jag nyss omnämde.

Wår hästafwel skulle, äfwen den, draga en

utomordentlig nytta af hästens begagnande till slaktdjur. Ser hästägaren, att ett föl är flent eller icke absolut jelfritt, så skulle han ingalunda göra sig mödan eller ådraga sig kostnaden att uppföda det samma, om han på ett annat sätt utan ekonomisk förlust kunde blifwa af med det. Han skulle härefter endast uppföda jelfria, kraftiga hästar, de öfriga skulle hästslaktarn få köpa.

Hvad den nu omtalade fördomen bringar vårt land för en förlust i många afseenden bör klart framgå af allt det jag nu anfört. Äfwen hos oss borde det gå därhän, att hästägaren, så fort hästens arbetsförmåga börjar aftaga, eller den finge något lyte, istället för att vidare begagna och pina den, skulle sälja densamma åt en hästslaktare och således skulle wi, på samma gång undanrödjandet af denna grundlösa fördom medförde vårt land en direkt nytta, äfwen slippa se dessa eländiga, utfarna hästar, hwilka nu tyvärr äro allt för allmänt mötande företeelser.

Jag sade „grundlösa fördom“ och däri borde wäl hwarje tänkande menniska gifwa mig rätt. Ingen torde kunna svara på frågan: „hwad har du emot hästfött?“

Såsom allmänt bekant är hästen ett ytterst renligt djur och wis à wis sin kost, det mest

fräsmagade af alla våra husdjur. Den födes med sundt foder, rent watten, och skulle förr hungra ihjäl, än den äte af de affräden exempelwis våra swin åtnöja sig med. Smaken på häst kött är så lik den af nötkött, att ingen stall — utan god inbillningsförmåga — finna någon olikhet.

I Amerika förtäres hästkött allmänt. I England, Frankrike, Tyssland, Ryssland m. fl. länder tilltager konsumtion dagligen. I Stockholm existerar hästslakterier hwilka arbeta med god framgång. Endast hos oss har mig weterligen något allvarsammare försök icke blifwit gjordt för att i praktiken bekämpa den nu omordade fördomen. Det wore tid på, att någon åtgärd, om än i mindre skala, skulle widtagas. I synnerhet borde på orter, der en större mängd af den arbetande klassen är bosatt, hästslakterier inrättas. Om det än till en början icke skulle blifwa någon lysande affär, är jag säker på, att det finnes män med öppen blick för landets intressen, hwilka uppmärksamma gjorda på de fördelar åsidosättandet af denna fördom medför, willigt skulle ställa sig i spetsen för sådana företag.

* * *

Egendomligt nog kunna wi härleda denna omotiverade affty för häst kött ur ett i forna

tider af den katolska kyrkan utfärdadt förbud. För att hindra de nyomvända Thor- och Odin-dyrkarene att återfalla i hedendomen, blef allt, som kunde påminna dem om deras gamla gudar, affkaffadt och förbjudet. Djuroffer belades med strängaste straff. Vid de högtidliga offermåltiderna tillreddes de offerade djurens kött och förtärdes. Speciellt ansågs köttet af hästen, hwilken hölls för det heligaste offerdjuret, wara en läckerhet. Därför blef icke allenast häststoffret utan i allmänhet förtärandet af dens kött belagdt med straff. Predikanterna begynnade äfwen, för att i sin mån wärka för utrotandet af den gamla wanan, utsprida, att hästkött wore osundt, orent m. m., m. m.

Det kostade en hård kamp innan detta kyrkoförbud åtlyddes. Sekler gingo, innan förkärleken för hästkött utrotades, men småningom wärkade munkarnes utspridda lögner och alstrade affsyn för detta, därintills så allmänna näringsmedel.

Den skada, hwilken denna för tusen år sedan inympade fördom bragt wårt land och wårt folk, är enorm. Oberäknelig är förlusten för nationalförmögenheten genom det sålunda uppkomna lägre wärdet på häststammen, genom förminskad arbetsförmåga, genom försämrad hästafwel.

Ur humanitär synpunkt måste man åter djupt beklaga, att medan millioner menniskor lifnära sig nödorstigt med potatis och andra mindre värdefulla ämnen, massor af kraftiga näringsmedel blifwa nedgräfsda.

Rännbarast träffas emellertid den arma hästen sjelf af denna den mest förnuftswidriga fördom, som existerar.

Det är alla barmhärtiga menniskors plikt att försöka lindra hästens forliga existens, en existens som med skäl skaffat den benämningen „arbetets martyr!“

Öwarje annat af våra husdjur blifwer i god tid, innan det lider af den börda ålderdomen medför, förlöst, ty det wore en förlust för ägaren, om det finge lefwa, tills det skulle stupa af ålder och swaghet.

Öwarje annat djur som lider, blir genom en snabb död befriad från sina plågor, endast hästen, detta ädla och nyttiga djur, blifwer marteradt till dess sista andetag. Ju swagare en sådan stackare blifwer, dess mera den plågas af gift, illa läkta eller till och med öppna sår, ju mera den wore i behof af skonsam behandling, desto mindre sköts den, unnas knapt hwila eller föda, skydd mot köld eller hetta.

Swilken ångest talar ej ur de trötta, sorgsna ögonen på ett sådant stackars djur, där det i ständig ångest för hugg och slag släpar sitt tunga last, medan det knapt har krafter hålla sig upprätt på de styfwa, darrande benen!

Må wi alla, med de medel som stå oss till buds, försöka ändra hästens så djupt beklagansvärda lott och söka göra en ända på det omänskliga bruket att **småningom låta den dö!**

Nordiska Aktiebanken

för

Handel och Industri

Aktiekapital och reservfonder

Fmk 13,500,000.

betalar å depositioner $4\frac{1}{2}$ %,

„ „ depositionskontokurant $4\frac{1}{2}$ %.

Medel insatta å depositions kontokurant löpa med ränta på ränta efter högsta gällande räntesats för depositioner.

Kontoret i Vasa.

Mänttä Pappersbruk

tillverkar

handgjorda prima & secunda påsar af
järnpapper,

Brefkuvert

samt

Omslags-, Flask-, Tryck-, Toilett-,
& Affischpapper.

Priskuranter jämte prof på begäran
gratis & franco.

---

*Naturbrunt papper försäljes i Finland
& Ryssland endast genom Finska Pappers-
föreningen i Helsingfors.*

Adr.

S. A. Serlachius

Filppula & Mänttä.